

ACC. N:R M. 16697:1-8.

Landskap: Småland Upptecknare: Elisabeth Lundin
Härad: S. Måre Berättare: Amandus Johansson
Socken: *St Sigfrid och* Ljungbyhelms ~~sterkommun~~ Berättarens yrke: f.d. lantbrukare
Uppteckningsår: 1965 Född år 1893 i Kortemåla, St Sigfrid *sm.*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-8.

LUF 73

Skriv endast på denna sida.

ACC. N:R M. 16697: /

NÄR DEN NYA TIDEN KOM TILL BYGDEN.

Amandus Johansson bodde i St. Sigfrid till 20-årsåldern. Han har lämnat uppgifter från både St. Sigfrid (skogsbygden) och Ljungby (slättbygden).

)Mitt barndomshem och de flesta andra gårdarna i skogssocknarna var s.k. familj jordbruk. Man levde av de produkter jordbruket och boskapsskötseln gav samt de ringa inkomster man fick från skogen. Inkomsten av skogsavverkning var under 1800-talets senare del liten, vid sekelskiftet var priserna mycket låga och senare har de stigit i takt med förbättrade metoder och underlättad frakt.

Vid sekelskiftet rådde alltså så gott som naturhushållning i skogssocknarna. Vid 1900-talets början började penninghushållningen på allvar slå igenom, i industrisamhällena något tidigare. Under kristiden efter 1:a världskriget gick denna utveckling fortast, och på 1930-talet var den helt slutförd.

På kustens och slättens större gårdar var rangskillnaden stor mellan lantarbetare och statare, men i St Sigfrid fanns inga statare. I min barndom rådde närmast familjeförhållande mellan bönder och tjänstefolk. Drängar och pigor åt tillsammans med husbondefolket, och sov i drängstugan respektive ett rum inne i boningshuset.

De flesta lanthandlarna i St Sigfrid hade endast specerier, och eftersom vi bodde nära Nybro, traktens huvudort, gjorde vi i stället

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 16697:2,

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

våra uppköp där. Något umgänge med stadsbefolkningen i Nybro förekom inte vid sidan av marknaderna.

När jag var liten förekom fortfarande bystämmor i en del byar^(skogssocknarna). De har senare i de flesta fall upphört. Man hade inte så mycket gemensamt längre. Men de fortlever ännu i en del byar med gemensamt fiske, gemensamma grustäcker eller byvägar. De enda byhandlingar jag med säkerhet vet finns bevarade är lantmäterikartor och andra handlingar från laga skiftet, i St Sigfrid genomfört 1820-1850. Några äldermannagillen känner jag inte till.

I skogsbygden bildades tjuvföreningar och mejeriföreningar, ungefär samtidigt, efter sekelskiftet (St Sigfrids första mejeri kom 1914, upphörde 1940; uppteckn. anm.). Tjuvföreningarna upphörde på 40-talet. På slättbygden bildades sådana föreningar något tidigare, omkring 1890-talet. (Ljungby: till 1800-talets slut förädlades mjölken till smör och ost av "dejour", som för ett överenskommet pris pr ko tog hand om mjölken, kärnade och ystade samt därefter sålde sina produkter. Under 1800-talet började man på de större gårdarna anlägga herrgårdsmejerier. Snart följde andra exemplet, man bildade ekonomiska föreningar som byggde och drev andelsmejerier; uppteckn. anm.; hämtat ur)
Skogsbygden: Då stifttröskverk, dragna av hästar eller oxar, användes, fanns det en del bönder som ägde sådana gemensamt, men några

ACC. N:R M. 16697:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

verkliga tröskföreningar bildades inte förrän strax före första världskriget. Då inköpte byalagen ångtröskor, som var för dyra för varje enskild bonde att ha. Det fanns också en del företagsamma personer som for omkring och tröskade åt andra. Numera har de gamla tröskföreningarna upphört och ersatts av maskinstationer, som utför harvning, besprutning, tröskning m.m... Ett fåtal ~~XXXXXXXXXXXX~~ bönder i skogsbygden har numera egen tröska, och utför arbete även åt andra. Hushållskonsulenter, hushållningssällskap, och jordbrukskonsulenter har gått i spetsen för bildandet av dessa olika föreningar.

Vid mitten av 1800-talet rådde stort befolkningsöverskott i skogssocknarna. Emigrationen satte igång på 60-70-talen och de kvarvarande började ett omfattande nyodlingsarbete. Några förbättringar i form av skördeökning kom emellertid inte till stånd då. Först vid sekelskiftet började det stora uppsvinget. Det var då alla föreningarna bildades, och man började t.ex. använda konstgödning. Förbättringsarbetet intensifierades då kristiden efter 1:a världskriget framkallade behov av ännu bättre resultat inom jordbruk och boskapsskötsel. Mjolkproduktionen, t.ex., har mer än fördubblats mellan 1900 och 1950.

(Skogsbygden)

Långt före min tid hade man stora slätterängar, och den uppodlade jorden var inte så omfattande. Genom nyodlingarna i slutet av 1800-talet och dikning av sank mark utökades åkerjorden i så hög grad

att man kunde använda den även för bete och höskördar. Slätterängarna försvann på 1920-talet och ersattes med tredjeårsvall. Under senare år har ^{fram} ~~sämre~~ åkerjord i stället planterat skog.

Cirkulationsbruk var påbörjat före min tid, men på vissa smågårdar i skogsbygden hade man i min ungdom fortfarande en mera ensidig sädesodling. Egentligen är det först efter 2:a världskriget, då arbetskraften försvann, då man mer och mer rationaliserade och avvecklade boskapsstammarna, som tonvikten lades vid spannmålsodling. Det var även då oljeväxter infördes. tidigare var nog boskapsskötseln viktigast i skogssocknarna.

Täckdikning infördes långt innan jag var född.

Nya redskap har införts 'allteftersom folk behövde dem, hade råd till dem och accepterade dem'. Slättermaskinen kom till småbruken i skogsbruken omkring 1915. 1913 anordnades en utställning i Kalmar, där man kunde beskåda sådana och andra maskiner. Dessutom reste ombud för maskinfirmorna omkring och förevisade. Utställningarna kan ha betytt en del för antagandet av nya maskiner, men hushållnings-sällskapen har betytt mest.

De första lantmannaskolorna och folkhögskolorna kom omkring 1880. Där inhämtades råd och rön, som sedan tillämpades hemma. Dessa skolor har betytt väldigt mycket för skolning, impulser och idéer, och föreningsrörelserna har betytt mycket för den ekonomiska ut-

vecklingen.

Bönderna skötte såväl de egna som de allmänna vägarna. När häradsstyrelsen, vägkassorna, och till sist staten, övertog underhållet gjordes stora förbättringar. Visserligen var de ganska bra på sina håll redan tidigare men det lönade sig inte att lägga ner så mycket arbete på dem då, eftersom de inte var så värst trafikerade.

Någon järnväg drogs aldrig genom St Sigfrid, men väl i utkanten av socknen. Det gjordes omkring sekelskiftet, -97 el. dyl.. Den betydde oerhört mycket för transporten av tyngre gods, främst virke. Utvecklingen kunde gå fortare, och dessutom förbättrades postgången. XXXXXXX

Skjutshället och gästgiveri miste 'troligen' helt sin betydelse i och med att järnvägen kom.

Några binäringar i skogsbygden i form av hantverk el. dyl. har inte förekommit, och det är först på senare år som små möbelindustrier har vuxit upp i trakterna. Bönderna har helt och hållet livnärt sig på sitt jordbruk, skogsbruk och sin boskapsskötsel.

Emigrationen började alltså på 1860-70-talen, och pågick till 1920-talet (kulminerade 1901 då 12 personer emigrerade från St Sig-

ACC. N:R M. 16697:6.

frid, och orsakerna var som nämnts överbefolkningen, och brist på arbetstillfällen. Jag antar att det förekom agitationer för emigration till amerika. Somliga emigranter skrev hem och berättade hur de hade det nya landet och dessa brev lockade dit en del andra. De flesta som emigrerade åkte till Amerika, men också till Tyskland, Danmark och andra europeiska länder. Emigrationen upphörde först när industrin beredde arbetstillfällen, utkomst och bostäder. 'Men många faktorer påverkade dessa förändringar.'

Byggnadsskicket har så länge jag minns varit detsamma. Visserligen slutade man använda vass och halm som taktäckningsmaterial på ekonomibyggnader i början av 1900-talet, men de större ändringar i material och plan som jag minns hör alla till den allra senaste tiden

I min barndom hölls alltid begravningsmiddagar i hemmet. Ordningen var : mottagning i hemmet - begravning - middag i hemmet. Detta upphörde på 30-talet och i stället började man att i sådana och liknande sammanhang bjuda på kaffe eller middag i en gästgivaregård eller dylikt. Även om man på en del håll fortsatte att ha bjudningar hemma så blev det nya sättet det vanliga. Det gick, och går inte att få tag på folk som kan sköta stora middagar

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M.16697:7

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Sedan mer än 100 år tillbaka läser man i St Sigfrid "Barometern" och "Kalmar läns tidning", som är traktens första tidningar. Senare har tillkommit lantarbetarnas fackförenings tidningar.

Skolbiblioteken kom till i min barndom. Hemma hade man inte så många böcker på den tiden. Ungdomen köpte en del billiga romaner och liknande, och de äldre läste andlig lektyr, Bibel, Postilla och betfaktelser.

Folk var mycket kyrksamma då. Det har avtagit nu. På söndagarna var det alltid någon i familjen som gick i kyrkan

I och med folkhögskolornas framväxt fick ungdomen ökat intresse för att samlas, och en del föreningar bildades, som t.ex. sångföreningar. Tidigare träffades man nästan bara på somrarna, för att leka, sjunga och dansa på ängarna till fiol och dragspel. Så var det i min barndom.

När jag började i folkskolan hade man halvtidsläsning. Man gick alla dagar i veckan ena terminen och en dag i veckan andra terminen i som en slags repetition. På det sättet hann den ambulera de läraren med alla klasserna. Övergången till B-klassläsning har skett olika fort i olika skolor beroende på elevantalet. Att fortsätta skolgången och gå i läroverk efter småskolans 2 år

ACC. N:R M. 16697:8.

och folkskolans 4 år var mer eller mindre vanligt beroende på den ekonomiska ställningen. De som gick vidare och tog realen eller studenten blev inte bönder.

Husförhör var vanliga i början av seklet. Så länge husförhör fanns hölls de i hemmen, och gårdarna var indelade i rotar.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND